

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРОЛОГІЯ»
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

2023

Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни
“Культурологія” для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання /
Укл.: І. М. Спудка, Г.А. Сигида. Запоріжжя: Національний університет
«Запорізька Політехніка», 2023. 26 с.

Укладачі: І. М. Спудка, доцент, канд. іст. наук,
Г. А. Сигида, ст. викладач

Рецензент: П.О. Бідзіля, канд. іст.наук, доцент, доцент
кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного
університету

Відповідальний за випуск: М.В.Дєдков, професор, канд. іст.наук

Затверджено на засіданні кафедри
українознавства та загальної мовної
підготовки, протокол №3 від
20.03.2023 р.

Затверджено на засіданні НМК
Гуманітарного факультету
протокол №4 від 16.04.2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Тема 1. Історія культурологічних вчень.	5
Тема 2. Інститути культури як система її цінностей.	7
Тема 3. Захід і Схід як категорії культурології.	10
Тема 4. Світ ісламської культури.	14
Тема 5. Доколумбові цивілізації та їхня специфіка.	16
Тема 6. Культурний феномен Японії.	20
Тема 7. Актуальні проблеми сучасної культури.	22

ВСТУП

Культура є соціальним явищем людського суспільства, що відзеркалює його якісну характеристику та збагачує духовне життя особистості. Вона являється результатом творчої діяльності людини, спрямованої на пізнання оточуючого її світу та визначення свого місця в цьому світі. Разом з тим засвоєння духовних цінностей допомагає перетворенню природної людини в культурну, регулюванню соціальних відносин людей. Відтак, опанування цими знаннями є необхідною умовою процесу формування кожної людини і тим більше фахівця будь-якого профілю.

Запроваджена кредитно-модульна система навчання сприяє ефективному контролю та своєчасному корегуванню навчально-виховного процесу, зокрема й шляхом тестової перевірки знань студентів.

Дані методичні вказівки ставлять своїм завданням допомогти студентам оволодіти методикою самостійної роботи над темами курсу «Культурологія», зокрема, й тестовим методом перевірки знань з метою його успішного використання в навчальному процесі.

Тема 1. Історія культурологічних вчень.

Міфологічні уявлення - початкова стадія духовної культури людського суспільства. Осмислення культури філософами Давньої Греції та арабськими вченими. Специфіка пояснення змісту культури в добу Середньовіччя. Богословська концепція культури. Її засновники Аврелій Августин і Фома Аквінський. Внесок просвітницької культурологічної думки (Самуель Пуфендорф, Вольтер, Жан Жак Руссо, Шарль Фур'є, Йоганн Гердер, Григорій Сковорода) у теорію сутності культури. Німецька класична філософія (Іммануїл Кант, Георг Гегель) про сутність культури. Головні течії сучасних культурологічних шкіл: релігійна (Пауль Тіллх, Микола Бердяєв) та наукової (психологічно-аналітична концепція – представники Фрідріх Ніцше, Зигмунд Фройд; концепції культури як сукупності знакових систем – Клод Леві-Стросс, Мішель Поль Фуко; концепція культури гри – Йоган Гейзінга та інші). Вчення Володимира Вернадського про “ноосферу” (сферу розуму).

Культурологічні концепції розвитку культури. Еволюційно-лінійна концепція розвитку культури (культурологічні теорії Герберта Спенсера, Льюїса Моргана, Едварда Тайлора, Карла Маркса, Леслі Уайта). Локально-циклічна концепція розвитку культури (творчий доробок Джамбаттиста Віко, Миколи Данилевського, Освальда Шпенглера, Арнольда Тойнбі). Поєднання еволюційно-лінійної та локально-циклічної концепцій розвитку культури в працях Карла Ясперса. Ціннісна або соціологічна концепція розвитку культури (культурологічна спадщина її засновника Пітірима Сорокіна). Функціональна або антропологічна концепція розвитку культури (культурологічні розробки її основоположника Броніслава Малиновського).

Література:

1. Бойченко І. В. Філософія історії: підруч. Київ: Знання, КОО, 2000. 723 с.
2. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії: Скорочена версія томів I–VI. Д.Ч. Сомервелла. [пер. з англ. Шовкун В.]. Київ: Основи, 1995. Т. 1. 614 с.

3. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії: Скорочена версія томів VII – X . Д.Ч. Сомервелла [пер. з англ. В.Митрофанов, П.Тарашук]. Київ: Основи, 1995. Т. 2. 401 с.

4. Філософський енциклопедичний словник. НАНУ, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 743 с.

5. Черноіваненко В. В. Європа Освальда Шпенглера. // Сучасність. 2007. № 1-2. С. 150-156.

Питання до теми №1:

1. Як осмислювалося явище культури в давній історії людства?
2. Визначте зміст культури в часи Середньовіччя.
3. Охарактеризуйте розвиток культурологічної думки в творчому доробку філософів-просвітників та представників німецької класичної філософії.
4. Який зміст вкладають в концепцію культури сучасні дослідники?
5. Розкрийте еволюційну концепцію розвитку культури.
6. Дайте характеристику циклічної концепції розвитку культури.
7. В чому суть соціологічної концепції розвитку культури?
8. Визначте функціональну концепцію розвитку культури.
9. Поясніть ваше розуміння маргінальної й кримінальної культури.

Тестові завдання до теми №1:

1. У якому столітті слово "культура" увійшло до мови науки ?
 - а) XIX ст.
 - б) XVIII ст.
 - в) XVII ст.
2. Хто з філософів вбачав основу культури не в самій природі людини, а в сфері її морального існування?
 - а) Ф. Бекон;
 - б) І. Гердер;
 - в) І. Кант;
3. Хто є автором циклічної концепції розвитку культури?
 - а) Д. Віко;
 - б) О. Шпенглер;
 - в) С. Пуфендорф.

4. Назва основного твору З. Фрейда
 - а) «Сутінки Європи»;
 - б) «Вступ до психоаналізу»;
 - в) «Про град Божий».
5. Хто такий Володимир Вернадський?
 - а) автор книги «Сутінки Європи»;
 - б) засновник ШКД;
 - в) автор вчення про «ноосферу».
6. Хто є засновниками релігійно-філософського вчення «жива етика»?
 - а) Рерихи ;
 - б) Кюрі ;
 - в) Ганді.
7. З точки зору антропологічної концепції культури, зокрема англійського вченого-соціолога Б.Малиновського, поява культури зумовлена:
 - а) первинними, похідними та інтегративними потребами людства;
 - б) розвитком релігії, філософії, позитивної науки;
 - в) боротьбою за виживання в умовах дикої природи.
8. Що покладено в основу концепції ШДК ?
 - а) засіб самодетермінації особистості;
 - б) примус до засвоєння закритого знання;
 - в) накопичення певної суми знань.
9. Яке вчення назване августизмом ?
 - а) вчення, що спирається на минуле і не несе змін;
 - б) вчення про втілення бажань у життя;
 - в) концепція, в основу якої покладено гріховність людства.
10. Пітірім Сорокін запропонував у науці:
 - а) «системну типологію » культури;
 - б) циклічну;
 - в) антропологічну.

Тема 2. Інститути культури як система її цінностей.

Поняття “цінності” за Іммануїлом Кантом. Його конкретизація
Максом Вебером, Генріхом Ріккертом, Г. Вижлецовим, М. Каганом.

Виокремлення цінностей у культурному процесі. Набуття ними інститутів культури.

Міф як найдавніша система цінностей і основа релігії. Релігійні уявлення як необхідність пояснення навколишнього світу. Їх найпростіші форми (тотемізм, фетишизм, магія, анімізм). Зміна ранньокласових форм релігії світовими релігіями (буддизм, християнство, іслам). Взаємодія релігії і культури.

Вплив мистецтва на розвиток культури. Види мистецтва. Способи сприйняття їх людиною.

Наука як сфера людської діяльності, спрямована на вироблення й використання системи знань про дійсність. Філософія як фундамент науки, її теоретична душа. Етапи розвитку науки. Класифікація наукових досліджень. Взаємодія науки і техніки. Її наслідок – науково-технічний прогрес і науково-технічна революція. Основні риси останньої. Становлення в умовах науково-технічної революції єдиної системи “Наука-техніка-виробництво”.

Значення освіти в передачі й відтворенні культурного досвіду поколінь. Роль письма в розвитку освіти. Етапи його удосконалення (піктографія, ідеографія, фонографія). Завдання освіти – введення людини в світ культури на різних етапах її життя. Форми, види освіти та способи її передачі.

Визначення поняття “освіта”. Завдання освіти. Форми і види освіти. Способи передачі культурного досвіду в системі освіти.

Література:

1. Антична література: Греція. Рим. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [упоряд.: Михед Т.В., Якубіна Ю.В.]. Київ: Центр навч.-ї літ.-ри, 2006. 864 с.
2. Гончарук Т.В. Культурологія: Навч. посібник. Теніполь: Карт-бланш, 2004. 213 с.
3. Кримський Сергій. Ранкові роздуми. Київ: Майстерня Білецьких, 2009. 115 с.
4. Кун Томас. Структура наукових революцій. [Пер. О. Васильєва]. Київ: Port-Royal, 2001. 226 с.
5. Попович Мирослав. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1999. 727 с.

Питання до теми №2:

1. Дайте визначення поняттю “цінність”.
2. Що таке релігія? В чому полягає її суть?
3. Яке місце посідає міфологія в релігії, філософії, науці й мистецтві?
4. Розкрийте поняття “мистецтва”.
5. Розкажіть про основні види мистецтва.
6. Чому освіта розглядається як частина культури?
7. Розкрийте поняття “освіта”. Визначте її завдання.
8. Визначте поняття “наука”. Назвіть етапи розвитку науки.
9. На які групи поділяється сучасна система науки?
10. Що таке науково-технічний прогрес і науково-технічна революція?

Тестові завдання до теми №2:

1. Яка наука вивчає цінності?
 - а) антропологія;
 - б) аксіологія;
 - в) етнографія.
2. Основим джерелом міфотворчості є:
 - а) потреба давніх людей в усвідомленні оточуючої його природної і соціальної стихії, суттєвості людини;
 - б) бажання прикрасити існуючу дійсність;
 - в) стремління передбачити майбутнє.
3. Давні форми релігії :
 - а) буддизм, іслам, протестантизм;
 - б) анімізм, фетишизм, тотемізм ;
 - в) сінтоїзм, іудаїзм, брахманізм.
4. Ялина була наймогутнішим фетишем для:
 - а) давніх германців ;
 - б) давніх слов'ян ;
 - в) давніх єгиптян.
5. Час появи буддизму :
 - а) VI ст. до н.е. ;
 - б) V ст. до н.е.;
 - в) IV ст. до н.е.
6. Хто вважається засновником ісламу ?

- а) мешканець Мекки Мухаммад;
 - б) Авраам ;
 - в) Юсуф.
7. У який час європейська освіта будувалася на «семи вільних мистецтвах»?
- а) античність;
 - б) середньовіччя;
 - в) XIX століття.
8. Прихильники культуросообразності називають навчання:
- а) освітою ;
 - б) просвітою ;
 - в) наукою.
9. Яку назву має первісна форма письма?
- а) латиниця;
 - б) піктографія;
 - в) кирилиця.
10. Про що слова Михайла Ломоносова: «... — це ясне пізнання істини, просвітлення розуму, непорочна радість життя, похвала юності, старості опора, будівельниця градусів, фортеця успіху в нещасті, у щасті — укріплення, всюди вірний і нерозлучний супутник» ?
- а) про віру;
 - б) про науку;
 - в) про мистецтво.

Тема 3. Захід і Схід як категорії культурології.

Проблема "Схід - Захід", на думку багатьох дослідників культури, є однією з наскрізних для людства. Уже давньогрецькі історики зафіксували її в своїх творах, привертаючи увагу до суттєвих відмінностей між Сходом і Заходом у способах життя, характері політичного правління і, головне, у способі світоосмислення. Упродовж тисячоліть людської історії Схід і Захід досить конфліктно протистояли один одному, і напруження цього протистояння значною мірою визначало розвиток культури та політичних процесів

суспільства. Водночас їх взаємодія і взаємовпливи ніколи надовго не переривалися. Врешті-решт суть проблеми “Схід-Захід” полягає у тому, що людство, будучи єдиним анатомічно та фізіологічно, постає різночленним і несхожим у своїх східних і західних соціокультурних проявах.

Захід і Схід як історико-культурні поняття культурології. Західна культура: християнський світ, Європа; культурно-історична традиція, що зародилася в басейні Егейського моря на основі Крито-мікенської культури. Фактори розвитку західної цивілізації: давньогрецька філософія та християнство.

Розуміння західної культури в сучасній культурологічній думці: традиційна європоцентристська формаційно-історична концепція; західна культура як одна з багатьох локальних рівноцінних культурних спільностей; як цивілізація - відхилення від загальних людських норм. Загальні риси західної культури: пріоритет розумного, раціонального, сциентизм, активне техніко-технологічне перетворення світу, динамізм, інновативність, індивідуалізм тощо. Винаходи західної культури: лібералізм, ринок, політичний плюралізм, демократія тощо. Розвиток західної культури як комплексу окремих народів і держав (Північна Америка та ін.).

Схід: китайська, індо-буддійська та арабо-ісламська цивілізації як три „гігантські структури”. Зародження перших цивілізацій на Сході. Схід - термін для визначення традиційних суспільств і традиційних культур. Загальні риси: духовність, ірраціоналізм, містицизм, колективізм. Принципова єдність східної культури: відсутність панівної ролі приватної власності; релігія як основа світогляду; консервативність видів діяльності, їх засобів та цілей; традиції, міфи, канонізовані стилі мислення як основна культурна ідея; східна людина як частка природи. Сучасні тенденції у відношеннях між Сходом і Заходом.

Література:

1. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури XX століття): Навч. Посібник. [3 вид]. Харків: Одісей, 2004. 304 с.
2. Матвєєва Л. Культурологія: Курс лекцій: Навч. Посібник. Київ: Либідь, 2005. 512 с.

3. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізації : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 446 с.
4. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства К. : Либідь, 2000. 360 с.
5. Подольська Є. А. Культурологія : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2005. 390 с.

Питання до теми №3:

1. Чому саме слова відомого англійського письменника Ред'ярда Кіплінга, що «Захід – є Захід, а Схід - є Схід, і їм не зійтися вдвох», - сьогодні набули особливого значення і змісту?
2. «Людина успіху» та «зайва людина»: культурним традиціям яких народів здебільшого відповідають ці поняття? Наведіть приклади.
3. Продовжіть низку прикладів: картезіанський раціоналізм французів; протестантський пуританізм Скандинавії...
4. Зробіть порівняльний аналіз культури Заходу і Сходу за означеними критеріями: у відношенні до світу, у відношенні до природи; в трактуванні буттєвого покликання людини та орієнтації людської праці; в розумінні устрою світобудови, людської природи та людського буття, механізмів історичного процесу.
5. Вкажіть відмінності між західною та східною культурами у відношенні до держави, влади, закону; у часовій орієнтації людської поведінки; в ціннісних орієнтаціях особистості та суспільства; в оцінці пізнавальних та перетворювальних можливостей людини; в сутності та механізмах пізнання; у відношенні людини до істини; у відношенні до релігійної віри.

Тестові завдання до теми №3:

1. Який природний елемент виступав стимулом розвитку азійського способу виробництва?
 - а) ґрунти;
 - б) вітри;
 - в) вода.
2. Домінування індивідуального над загальним характеризує :
 - а) Схід;

- б) Захід;
 - в) обидва регіони.
3. Образний, притчовий, афористичний стиль мислення притаманний :
- а) Західній цивілізації;
 - б) Східній цивілізації;
 - в) обом.
4. Канонічні джерела східної філософії це -:
- а) Євангелія, Біблія;
 - б) Коран, Веди, Китайське п'ятикнижжя;
 - в) Пополь - Вух.
5. Ієрогліфічне письмо притаманне:
- а) східним культурам;
 - б) західним культурам;
 - в) обом.
6. Фактори розвитку західної цивілізації:
- а) давньогрецька філософія та християнство;
 - б) суфізм та зороастризм;
 - в) ведизм та конфуціанство.
7. Тенденція до витлумачення філософського і соціологічного знання у світлі принципів і методів, властивих природничим наукам:
- а) сцієнтизм;
 - б) персоналізм;
 - в) міфологізм.
8. Лінійна модель історії характерна:
- а) для Заходу;
 - б) для Сходу;
 - в) притаманна обом.
9. За яких умов буде відбуватися успішний діалог культур?
- а) за умов ксенофобії;
 - б) за умов толерантності;
 - в) за умов несприйняття.
10. У культурах різних народів Схід символізує:
- а) початок, весну;
 - б) розквіт, літо ;
 - в) зрілість, осінь.

Тема 4. Світ ісламської культури

Арабо-мусульманська культура як єдність різноманіття має своїми потенціями і вадами, становить культурну своєрідність, займаючи відповідне місце в загальносвітовій цивілізації. Арабо-мусульманська культура - культура, визначилася у своїх характерних рисах в VII - XIII ст. і отримала своє первісне розвиток на Близькому Сході на великій, населеній різними народами Арабського халіфату і об'єднана теократичної державністю, мусульманською релігією і арабською мовою, основною мовою науки, філософії і літератури. Сам термін «арабська культура» має збірний, а не буквальний характер, як вже при династії Аббасидів (750 - 1055) у її створенні брали участь не тільки араби, але інші піддані Халіфату: іранці, греки, тюрки, євреї, іспанці і т. д., і тоді відбувалося глибоке взаємодія власне арабської культури і культурних доісламських традицій інших народів. Зокрема, це виявилось в тому, що в середовищі «східних іранців" (таджиків) і «західних іранців" (персів) у сприятливих умовах становлення незалежної від Арабського халіфату східно-іранської держави Саманідів (887 - 999) зі столицею в Бухарі сформувалась персько - таджицька література мовою фарсі, в рамках якої до XII ст. буде створена класична традиція східної поезії та прози.

Вивчення арабо-мусульманської культури як цілісного соціокультурного феномену з усією своєю структурою, ядром і периферією - завжди актуальна дослідницьке завдання, що викликає пильний інтерес як вітчизняних, так і західних істориків, політологів, соціологів, культурологів, філософів.

Література:

1. Микульський Д.В. Арабо - мусульманська культура в творі ал - Мас'уді «Золоті копальні і розсипи самоцвітів» («Мураджд аз - захаб ва ма'адін ал - джаухар»): X століття. Вид-во «Східна література», 2006. 175 с.
2. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізації : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 446 с.
3. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства Київ : Либідь, 2000. 360 с.

4. Подольська Є. А. Культурологія : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2005. 390 с.

5. Федоров А.А. Введення в теорію та історію культури: Словник Уфа: Гільом, 2003. 320с.

Питання до теми №4:

1. Чим відрізнялося економічне становище новонавернених до ісламу від арабів-мусульман?
2. Які способи навернення до ісламу радив застосувати Мухаммед?
3. Як, згідно з Кораном, потрібно ставитися до іновірців? Чи обов'язково воювати з невірними?
4. Порівняйте мусульманські та християнські моральні чесноти.
5. У Стародавній Греції проголошували мир на час проведення Олімпійських ігор, в арабів — на час проведення мекканського ярмарку. Про що це свідчить?
6. Опишіть одну з архітектурних пам'яток (на вибір) арабської культури.

Тестові завдання до теми №4:

1. Іслам виник у:
 - а) V столітті;
 - б) VI столітті;
 - в) VII столітті.
2. Принципи мусульманського світобачення затверджені:
 - а) в Біблії;
 - б) в Корані;
 - в) в Торі.
3. Споруда мусульман для проведення молитви:
 - а) медресе;
 - б) мечеть;
 - в) мінарет.
4. Основний ісламський навчальний заклад з X століття:
 - а) медресе;

- б) мечеть;
 - в) мінарет.
5. Автор книги “Канон медицини”, де вперше описано будову людського ока, викладено вчення про кров, лімфу та жовч людини:
- а) Аль-Якубі;
 - б) Авеценна;
 - в) Аль-Баттані.
6. Мінарет як символ мусульманської присутності на завойованих територіях з’явився у:
- а) V столітті;
 - б) VI столітті;
 - в) VII столітті.
7. Тип візерунку, складений за допомогою точних математичних розрахунків, в якому поєднується геометричний і рослинний орнамент з каліграфічним написом:
- а) арабеска;
 - б) муедзин;
 - в) шаріат.
8. Найголовніший храм мусульманського світу:
- а) Блакитна мечеть у Стамбулі;
 - б) Харам у Мецці;
 - в) Тадж-Махал в Агрі.
9. Засновник ісламу:
- а) Мухаммед;
 - б) Ібн-Аль-Батайр;
 - в) Аз-Захраві.
10. Вершина східного музичного професіоналізму:
- а) азан;
 - б) тияв;
 - в) макамат.

Тема 5. Доколумбові цивілізації та їхня специфіка.

Сучасна історична наука поділяє історію доколумбових цивілізацій і держав на Американському континенті на два великі етапи — найстародавніший і стародавній. Це пов'язано як із різним ступенем інтенсивності процесів формування класів і зрілості

державних утворень, так і з тим, що між вказаними періодами лежить проміжок (приблизно VIII—XII ст.н.е.), протягом якого відбувається розпад усіх перших державних утворень (найстародавніших); після ж цього періоду-межі почали формуватися (в деяких випадках відроджуватися) держави й цивілізації, які, хоч і були сучасниками європейського Відродження, проте за характером суспільних відносин можуть належати лише до стародавніх.

Основні регіони існування доколумбових цивілізацій — Месо-америка й Центральні Анди. Найдавніші цивілізації Месо-америки: ольмеків, майя, теотіуакан, тольтеків, тотонаків, сапотеків; у Центральних Андах відповідно — чавін, паракас, наска, мочіка й тіауанако.

Стародавні цивілізації як Месоамерики, так і Анд представлені територіально великими державними утвореннями типу імперій, до складу яких входили різні народи: в Месо-америці це держава майя й царство ацтеків; в Андах — імперія інків і царство Чимор.

Сучасні дослідники вважають, що Америка не належала до центрів антропогенезу, а її первинне населення проникло сюди ще в кінці палеоліту з Північно-Східної Азії 30-25 тисяч років тому внаслідок декількох хвиль переселення. Предки американських індіанців заселили величезні простори і розпалися на велику кількість мовних сімей та ізольованих груп. У науці багато суперечок викликає питання про можливі зв'язки Америки з іншими частинами світу в доколумбовий період.

Культура доколумбової Америки сформувалася в умовах, коли народи цього регіону перебували в географічній ізоляції впродовж кількох тисячоліть. Внаслідок цього, хоч культура і розвивалася за загальними законами, але для неї було характерне відставання у часі від основних світових цивілізацій, повільніший розвиток. Європейська колонізація фактично зруйнувала й знищила індіанські цивілізації і привела до їх забуття, що викликало необхідність заново їх відкривати.

Література:

1. Абрамович С. Д. Культурологія: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2004. 352 с.

2. Гриценко Т. Б. Культурологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 392 с.
3. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізації : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 446 с.
4. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства Київ : Либідь, 2000. 360 с.
5. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури. Київ: Знання, 2000. 359с.

Питання до теми №5:

1. У чому полягають особливості та основні історичні етапи розвитку доколумбової Америки?
2. Що вам відомо про походження предків латиноамериканців?
3. Розкажіть про релігійні уявлення та специфічні особливості індіанської міфології.
4. Наукові знання, писемність і література представників доколумбових цивілізацій.
5. Архітектура та образотворче мистецтво індіанців.
6. Таємничий календар майя та інші системи літосчислення.
7. Що вам відомо про систему освіти у ацтеків ?
8. Визначте рівень розвитку матеріальної культури у народів доколумбової Америки.

Тестові завдання до теми №5:

1. Релігійна система культур доколумбової цивілізації:
 - а) іслам;
 - б) язичництво;
 - в) іудаїзм.
2. Основні регіони існування доколумбових цивілізацій:
 - а) Месоамерика й Центральні Анди;
 - б) Північна Америка;
 - в) Південна Америка.
3. Який з індіанських народів володів мистецтвом муміфікації?

- а) інки;
 - б) ацтеки;
 - в) майя.
4. Яка культура дала світові шоколад?
- а) арабська;
 - б) культура Месоамерики;
 - в) візантійська.
5. У кого з індіанців було «вузликове письмо» - кіпу ?
- а) у інків;
 - б) у майя;
 - в) у ацтеків.
6. Що робили майя, щоб підкреслити винятковість правителя?
- а) вдягали прикраси;
 - б) робили високі зачіски;
 - в) нарощували ніс і заточували зуби.
7. Головний храм – піраміда ацтеків – мав назву :
- а) теокалі;
 - б) мастаба;
 - в) зікурат.
8. Монтесума – останній правитель:
- а) майя;
 - б) інків;
 - в) ацтеків.
9. Виняткове місце серед наукових дисциплін ацтеків посідала:
- а) математика;
 - б) історія;
 - в) астрономія
10. Найвідоміший епічний твір доколомбової літератури :
- а) «Пополь-Вух» ;
 - б) «Тріпітака»;
 - в) «Шахнаме».

Тема 6. Культурний феномен Японії.

Перші відомості про Японію Європа отримала ще в епоху Середньовіччя, відкривши її разом зі сміливцями-мандрівниками як країну небаченої чемності та казкового багатства. Ці уявлення домінували й тоді, коли в XVII—XVIII століттях спочатку португальськими, а потім голландськими купцями та місіонерами були оприлюднені численні факти з життя та історії цієї далекої для європейців держави.

Незгасний інтерес до Японії в наш час дістає новий імпульс в усвідомленні її ролі як єдиної в східному регіоні високорозвинутої капіталістичної країни, котра змушує рахуватися із собою дійовістю свого традиційного культурного комплексу. Предметом аналізу стає цей феномен і в самій Японії, яка вбачає в ньому гарантії подальшого успішного розвитку. Японська культурологічна думка, що не має стійких дослідницьких традицій та внутрішньої єдності й існує як поле зіткнення реакційно-націоналістичних та прогресивно-демократичних концепцій, підійшла, нарешті, до розуміння необхідності дати об'єктивну відповідь на питання про унікальність японської культури, тим самим визначивши усталені в ній допоміжні стимули.

Впродовж свого історичного існування Японія поряд із сильним традиціоналізмом постійно демонструє вміння асимілювати елементи інших культур, органічно залучаючи їх до свого культурного комплексу.

Література:

1. Білик Б. І. Культурологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : КНИГА, 2004. 408 с.
2. Бокань В. А. Культурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Бокань ; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ : МАУП, 2000. 134 с.
3. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник [Керівник авт. колект. Л.Т. Левчук]. Київ: Либідь, 2000. 520с.
4. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. / за ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. Київ: ЦНЛ, 2004. 254 с.

5. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізації : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 446 с.

Питання до теми № 6:

1. Визначте основні етапи розвитку японської культури.
2. Назвіть й охарактеризуйте специфічні риси японської цивілізації.
3. Вплив релігії на формування японського менталітету.
4. Розкажіть про японську естетику та канони краси.
5. Чим традиції японської культури приваблюють сучасну людину?
6. Поясніть такі поняття: хокку, каліграфія, ікебана, гейша.

Тестові завдання до теми №6:

1. Японська феодальна держава виникла в:
 - а) V столітті;
 - б) VI столітті;
 - в) VII столітті.
2. Споконвічна релігія Японії:
 - а) синтоїзм;
 - б) буддизм;
 - в) індуїзм.
3. Одна із форм японської поезії:
 - а) сугаку;
 - б) гаголсу;
 - в) танка.
4. Перлина національної японської архітектури:
 - а) Золотий павільйон у Кіото;
 - б) Тадж-Махал в Агрі;
 - в) Цень-Фодун.
5. Вид найунікальнішої японської скульптури:

- а) танка;
 - б) хокку;
 - в) нецке.
6. Класичний японський театр елітного типу, що виник у XV столітті:
- а) Но;
 - б) Кабукі;
 - в) Сугаку.
7. Мистецтво аранжування квітів у Японії:
- а) танка;
 - б) хокку;
 - в) ікебана.
8. Символ Японії:
- а) хризантема;
 - б) троянда;
 - в) півонія.
9. Перша пам'ятка японської прози:
- а) "Літопис давніх справ";
 - б) "Записки при подушці";
 - в) "Повість про блискучого принца Гендлі".
10. В основі театральних систем Но і Кабукі лежить:
- а) хореографія;
 - б) пісня;
 - в) музика.

Тема 7. Актуальні проблеми сучасної культури.

Причини виникнення глобальних проблем. Глобальне моделювання як основна проблематика футурологічних досліджень Римського клубу. Новий гуманізм: почуття глобальності, любов до справедливості та нетерпимість до насилля. Трансформація особистості як „людська революція”. Міжкультурні комунікації. Міжкультурні непорозуміння як основа світових конфліктів XXI ст.

Соціокультурна криза. Дисгармонія соціального і культурного: на рівні суспільства; на рівні взаємодії людини і суспільства; на рівні особистості. Шляхи розв'язання соціокультурної кризи в історії людського суспільства і культури. Духовне оновлення культури як актуальність сьогодення.

Тенденції культурної універсалізації. Модернізація. Поняття аккультурації. Культура і особистість в сучасному світі. Саморозвиток та самореалізація особистості в процесі творчості. Процес соціалізації як самовизначення особистості. Фактори соціалізації та інкультурації в сучасному світі.

Культура XX ст. відбила ту кризу, в яку повільно входила техногенна цивілізація. Сучасне виробництво, що породило новий тип цивілізації, індустріальне суспільство привело до дійсного панування безособових економічних, технологічних, політичних структур над живою людською діяльністю, індивідуальним «Я» справжньої культури. Через армію стандартна модель мегамашини передавалася від культури до культури, починаючи з епохи Стародавнього Сходу. Людина з властивою їй індивідуальністю і творчим потенціалом виявляється стандартною деталлю соціальної машини, функціональним придатком технологічного процесу. Індивід пасивно сприймає форми життя, нав'язані йому соціумом, і перестає жити самобутнім вільним життям. «Втеча від свободи» приводить до трагедійності особистісного буття, породжує безсуб'єктні соціокультурні форми ..

У XX ст. цілком виявилися кризові явища сучасної цивілізації, що виникла на руїнах Середньовіччя. Культура цієї цивілізації склалася на основі особливих відносин людини і природи, людина прагнула вирватися з залежності від природи і вищими її цінностями визнавалася панування людини над природою, прогрес, відновлення, нарощування технологічних і наукових знань. Розвиток техніки і технології як знаряддя панування людини над природою стали головними цілями суспільного розвитку. У результаті-виникла ситуація, коли постійне нарощування матеріального багатства на основі відновлення техніки перетворило людину в просте знаряддя ефективної економічної діяльності.

Негативно впливає на культуру також надмірна заорганізованість наших суспільних умов. Наскільки правильно, що організоване суспільство є передумовою і наслідком культури, настільки очевидно

також, що на певному етапі зовнішня організація суспільства починає здійснюватися за рахунок духовного життя. Особистість і ідеї підпадають під владу інститутів суспільства, замість того, щоб впливати на них і підтримувати в них живий початок.

Література:

1. Актуальні проблеми розвитку культури, мистецтва та освіти [Текст]: матеріали наукових читань (Луцьк, 24 грудня 2019 р.) / наук.ред. канд. пед. наук С. Панасюк. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2020. 86 с.
2. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. / за ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. Київ: ЦНЛ, 2004. 254 с.
3. Печчеї Ауреліо. Римський клуб. Київ: КНТ, 2020. 400с.
4. Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія. / За загал. ред. проф. Ю. С. Сабадаш; редактори-укладачі: проф. Ю. С. Сабадаш, проф. І. В. Петрова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 308 с.
5. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила. Харків: Акта, 2007. 688 с.

Питання до теми №7:

1. Якщо для середньовіччя головним поняттям був Бог, для Нового часу – розум, то для людини ХХІ ст. таким поняттям є (.....).
2. Поясніть вислів відомого вченого К. Леві – Стросса: «Відірвавши людину від усього іншого світу, західний індивідуалізм позбавив її захисту. Людина, яка вірить у безмежність своїх можливостей, приречена до самознищення».
3. Що дає підстави деяким сучасним науковцям стверджувати про можливе «повернення» до минулого, але на іншому рівні; робити висновок, що «народжувана планетарна цивілізація за своєю суттю може стати “неорабовласницькою”»?
4. Чи актуально звучать сьогодні слова Д. Дідро: «Людина є єдиний пункт, від котрого має все починатися та до котрого має все повернутися»?

5. У вік інформатизації все більшу роль відіграє синтез науки, технології та поезії. Поясніть роль «поетичної компоненти» у соціально- економічній структурі інформаційного суспільства.

6. Чим пояснюються тяжіння сучасних вчених до традицій давнього, особливо східного світоуявлення?

7. Чим сьогодні викликаний перехід від адаптивної парадигми освіти до креативної?

8. Які чинники визначають стратегію формування креативної особистості ХХІ ст.?

Тестові завдання до теми №7:

1. Напрямок в художній культурі ХХ ст., який проголосив зображення сфери невідомого головною метою мистецтва:

- а) модернізм;
- б) сюрреалізм;
- в) авангардизм;
- г) футуризм.

2. Автор критичної статті “Квінтесенція ібсенізму”, що поклала початок переосмислення театрального мистецтва для європейських митців театру:

- а) М.Реріх;
- б) Б.Шоу;
- в) М.Метерлінк;
- г) Е.Золя.

3. Руські сезони” в Парижі відкрили світу неперевершений талант танцівника:

- а) Вацлава Ніжинського;
- б) М. Фокіна;
- в) Сергія Дягілева;
- г) Сержа Лифаря.

4. Цією картиною Пабло Пікассо у 1907 році започаткував кубізм, як художній напрямок:

- а) “Голуб миру”;
- б) “Авіньйонські дівчата”;
- в) «Поцілунок» ;
- г) «Чоловік у капелюсі».

5. Умовний термін для позначення загальних новаторських напрямів у художній культурі ХХ ст.

- а) модернізм;
 - б) сюрреалізм;
 - в) авангардизм;
 - г) футуризм.
6. Модний мистецький твір у XX ст. отримав назву:
- а) бестселер;
 - б) шансон;
 - в) шлягер;
 - г) мюзикл.
7. Одним з ідеологів сюрреалізму вважається італійський архітектор:
- а) Антоніо Гауді;
 - б) Луї Арагон;
 - в) Сальвадор Далі;
 - г) Артюр Рембо.
8. З.Бжезинський любив повторювати: “Якщо Рим дав світу право, Англія –парламентську діяльність, Франція – культуру і республіку, то сучасні США дали світу НТР та...”
- а) контркультуру;
 - б) масову культуру;
 - в) шоу-бізнес;
 - г) мелодраму.
9. На межі XIX та XX ст. в Росії відбувався культурний ренесанс, який отримав назву
- а) декаданс;
 - б) чисте мистецтво;
 - в) романтизм;
 - г) срібний вік.
10. У 1983 році починається використання:
- а) сотових телефонів;
 - б) комп’ютерів;
 - в) абонементів до мистецьких заходів;
 - г) лазерного освітлення сцени.